

IFIKK 2030: Strategisk plan for Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk

[Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk \(IFIKK\)](#) er et institutt med vekt på kjennskap til lange historiske linjer og kritisk analyse av tekster, tanker og visuelle uttrykk. I en tid der endringstakten og tempoet aldri har vært høyere, er behovet for dette større enn noen gang. Dette dokumentet skisserer hvor IFIKK befinner seg i forhold til sentrale problemstillinger og utviklingstendenser ved begynnelsen av tiåret 2021–30, og anviser retningsvalg for instituttet. Det beskriver veikryss IFIKK står i, og peker på veier instituttet bør ta for å forbli en enhet som gir studenter humanistisk kjernekompetanse og øker deres evne til kritisk tenkning, og som gir samfunnet forskning og forskningsformidling av ypperste klasse. Dokumentet tar ikke utgangspunkt i en utfyllende beskrivelse av de ulike fagene eller av IFIKKs score på forskjellige parametre (studentårsverk, doktorgrader, forskningspublikasjoner osv.), men er strukturert ut fra temaer som alle eller de aller fleste deler av instituttet må forholde seg til. Beskrivelsen og retningsanvisningene skjer i lys av Universitetet i Oslos [Strategi 2030](#) og Det humanistiske fakultets [HF 2030](#), og behandler temaer i disse med særlig relevans for IFIKK. Konkrete tiltak vil utmeisles i instituttets årsplaner.

Fortid og forutsetninger

For IFIKK har det foregående tiåret hatt preg av berg- og dalbane. Fra en periode med et Senter for fremragende forskning (SFF) og en økonomi der utfordringen var å bruke nok penger – hvilket ble oppnådd ved en rekke nye, faste vitenskapelige stillinger og ved å erstatte lektorstillinger med førstestillinger – gikk instituttet mot slutten av tiåret ned i en bølgedal uten SFF, og med full tilsetningsstopp og sparetiltak på både forskning og undervisning for å bremse utgiftsveksten i det som var blitt et merforbruk med utsikter til å lamme virksomheten. Bunnen ble nådd da HFs faglige prioritering av vitenskapsfilosofi ble halvert og ingen fakultetsstipendiatstillinger kunne utlyses fordi midlene måtte brukes til å dekke faste lønnsutgifter. Ved inngangen til et nytt tiår er instituttet igjen på høyden – riktignok uten utsikt til noe snarlig SFF, men med tre nylige tildelinger av forskningsmidler fra Det europeiske forskningsrådet (ERC Grants) og en rekke nye NFR-prosjekter. Kreative studietilbud på både bachelor (det tverrfaglige programmet [Filosofi, politikk og økonomi](#)) og filosofiretningen i [Honours-programmet](#)) og master (kunsthistoriestudieretningen [Kuratering, kritikk og modernismens kulturav](#)) har trukket sterke studenter til IFIKK. De økonomiske utsiktene er lyse, tilsetningsstoppen er opphevet og stipendiater tilsettes igjen.

I årene som kommer, må instituttøkonomien stabiliseres slik at inntektene kan bære de lønnsutgiftene som følger med nye, faste stillinger. Det forutsetter:

- at IFIKK beholder sterke og attraktive forskningsmiljøer som gjør at instituttet fortsatt kan trekke til seg eksterne forskningsmidler, internasjonalt ledende forskere og dyktige stipendiater og postdoker fra inn- og utland;
- at studietilbudet tilpasses både studentenes interesser, samfunnets behov og instituttets undervisningsressurser;
- at flere av de som begynner på et studium på IFIKK, fullfører med eksamener og grader;
- at examen philosophicum forblir et fundament i UiOs begynnerstudier og instituttets økonomi, med et innhold, en undervisningsform og en finansiering som gjør exphil i stand til å fungere som både portal og bærebjelke.

Dannelse og eksellens

Mer enn noe annet institutt på Universitetet i Oslo står IFIKK i spennet mellom dannelse og eksellens. Begge begrepene er omstridte. Akademisk dannelse, forstått som kjennskap til de grunnleggende ideene og tankeretningene som har bidratt sterkest til å forme dagens vestlige samfunn, er et hovedelement i examen philosophicum: inngangsporten til norske universitetsstudier og det overlegent største enkeltemnet på universitetet. Nærmere halvparten av IFIKKs fast vitenskapelig ansatte underviser på exphil, som utgjør majoriteten av studiepoengene ved instituttet. Emner i idéhistorie, kunsthistorie og klassisk bidrar også med sentrale elementer i dannelsen, og tiltrekker studenter langt utover de som tar disse fagene som del av et studieprogram. Den akademiske dannelsen slik den her er definert, er en grunnstein i IFIKKs studietilbud, og et fundament for instituttets økonomi.

Om eksellensbegrepet skal ha mening i academia, må det være som merkelapp på fremragende forskning. IFIKK har forskere som er blant de ledende i verden innenfor instituttets fag, hvilket blant annet kommer til uttrykk i tildelinger til frie forskningsprosjekter fra Norges forskningsråd (NFR) og EUs forskningssatsinger (ERC og MSCA). Både i klassiske språk og idéhistorie har instituttets forskere i senere år vist at de er i stand til å få finansiering til store prosjekter. Størst gjennomslag har likevel filosofene hatt, både på norske og internasjonale konkurransearenaer. Dette gjelder særlig systematisk (teoretisk og praktisk) filosofi, både med Centre for the Study of Mind in Nature (CSMN) som Senter for fremragende forskning 2007–17, en rekke NFR-prosjekter og tre ERC-tildelinger siden 2019. HFs faglige prioritering Centre for Philosophy and the Sciences (CPS) 2019–23, som alle de tre ERC-prosjektlederne har tilknytning til, er en del av bildet. Den usedvanlige forskningsstyrken på dette feltet er viktig både for IFIKKs (og HFs og UiOs) profil og prestisje og faglige og økonomiske bærekraft. De nye, populære filosofistudietilbudene innenfor Honours-programmet og Filosofi, politikk og økonomi-programmet viser at fremragende forskning med fordel kan kombineres med undervisning – samtidig som kombinasjonen stiller instituttets filosofimiljø overfor nye utfordringer og krav til undervisningsressurser.

Formålet med strategisk planarbeid er å identifisere hvilke oppgaver som er viktigst og som derfor bør overordnes. Det innebærer at andre mål blir underordnet, uten dermed å bli uvesentlige. IFIKKs doble hovedoppgave i inneværende tiår må være å

- ta et fortsatt hovedansvar for den akademiske dannelsen ved Universitetet i Oslo, og
- befeste instituttets ledende posisjon innenfor områder med dokumentert forskningsstyrke.

Målsettingene må realiseres i en tid med betydelig press og påvirkning fra faktorer utenfor fagene, til dels også utenfor universitetet. Det gjør det imperativt å

- hegne om den akademiske og faglige autonomien, og
- være bevisst ytre krefter og trender: både de som kan true og de som kan forløse potensialet for realisering av faglige mål.

Samfunnsutfordringer

Forskningen ved IFIKK er i utgangspunktet drevet av forskernes egne faglige interesser, uten hensyn til behov og ønsker i samfunnet utenfor universitetet. Forskernes frihet til å forfølge egne spørsmål er en akademisk kjerneverdi og en del av samfunnskontrakten mellom universitetet og den offentligheten som finansierer forskningen. Historien har vist at slik frihet gagnar ikke bare forskerne, men også samfunnet, selv om det innebærer støtte til forskning uten åpenbar samfunnsnytte.

Forskningens frihet er likevel ikke til hinder for at også humanistiske forskere ut fra egne interesser så å si går i samfunnets tjeneste ved å bruke sin forskning og sine krefter på å bidra til å møte viktige samfunnsutfordringer, fra klimakrise til kunstig intelligens. Akademikere må ikke bli «dei abstrakte tenkjarane som har gløymt kva det vil seia å eksistera, og som difor eksisterar 'phantastisk',» som «er i ferd med at ophøre at være Menneske», for å si det med Skjervheim og Kierkegaard. Så sant vi kan bidra til arbeidet med samfunnsutfordringene uten å forlise vår akademiske frihet, må slike muligheter ikke bare hilses velkommen, men aktivt oppsøkes. Vi skal ikke svikte oppgaven som ligger i å utgjøre et beredskapslager av kunnskap om felter med kun latent aktualitet. Likefullt er åpenbar samfunnsnytte i forskningsprosjekter et gode.

Enhver forsker på Universitetet i Oslo bør spørre seg – og kunne spørres om – hvordan forskningen hans eller hennes direkte eller indirekte bidrar til et bedre samfunn. Svarene er ofte bedre enn forskerne selv aner – fordi vi som akademikere gjerne har skjøvet spørsmålet unna. Med den demokratiske styreformen under press fra autoritære ledere, intolerant religion og mediebilder som vrengebilder av virkeligheten, hvem kan mene at forskningsbasert kjennskap til demokratiets opprinnelse i antikken, og spenningen mellom – og forutsetningene for – republikanske, oligarkiske og autoritære styreformer, mangler aktuell relevans? Eller dragkampen mellom religiøse ledere og vitenskapen om hva som er grunnlaget for sann kunnskap? Eller hva vi – gjerne som følge av demokratiske prosesser – kan gjøre mot dyr eller den økologiske balansen før det er legitimt (eller imperativt) for enkeltmennesker eller mindretall å sette seg til motverge på naturens vegne?

Når det gjelder konkrete bidrag til å møte samfunnsutfordringer, har IFIKK mye å gå på før akademisk autonomi eller faglig frihet står i fare. Samtlige av instituttets fag kan i inneværende tiår

- med fordel bevege seg et langt stykke for å bidra til å møte samfunnsutfordringer, uten at det går på bekostning av verken dannelse eller eksellens;
- gi verdifulle og særegne bidrag til forskning og undervisning innenfor sentrale felter som demokrati og klima/miljø/bærekraft.

Arbeidslivsrelevans

Ikke bare forskningens frihet, men også studentenes frihet til å velge studier ut fra egne interesser og lyster, uavhengig av arbeidsmarkedets behov, er et sentralt prinsipp i norsk universitetspolitikk. Studentene bærer selv ansvaret for sine valg – inkludert risikoen for å bli stående uten relevant arbeid etter endt utdanning – og innholdet i studiene er bestemt av faglige vurderinger, ikke fremtidige arbeidsgiveres ønsker. Arbeidslivets etterspørsel betyr lite for IFIKKs dimensjonering av studiene. Det betyr likevel ikke at samfunnsbehov er uten betydning for instituttets studietilbud.

På samme måte som forskere bør spørre seg om samfunnsnyttene ved arbeidet sitt, bør studenter kunne spørre seg selv og instituttet om det de lærer i emnene som IFIKK tilbyr, bidrar til å hjelpe dem (inn) i arbeidslivet. At svaret ikke vil – og ikke skal – være positivt for ethvert emne, forhindrer ikke at vi som institutt må forholde oss til at de aller fleste som tar emner ved IFIKK, gjør det som ledd i forberedelser til et fremtidig arbeidsliv. For visse yrkeskvalifikasjoner, som autorisasjon som [konservator/førstekonservator NMF](#) (Norges museumsforbund), er det en klar fordel å ha utdanning i kunsthistorie fra IFIKK. Jo bedre vi kan bidra til å utruste studentene for arbeidslivet uten at det går på bekostning av faglige standarder, jo bedre er studietilbudet vårt. Vi utdanner til arbeidslivet, selv om det ikke er det eneste – kanskje ikke engang det viktigste – vi utdanner til.

Studier ved IFIKK gir en rekke ferdigheter som kan komme til nytte i jobbsammenheng, som evnen til å samle inn og få oversikt over store mengder litteratur og data, til å analysere tekst og annen informasjon kritisk og systematisk, og til å uttrykke seg presist og tydelig. Slike generiske, humanistiske ferdigheter vil trolig bli enda mer verdifulle i fremtidens arbeidsliv. Men vi må samtidig se på vår egen utdanning med like kritiske øyne som vi lærer studentene å se på verden. Hvis gapet mellom hvordan studentene arbeider, lærer og prøves på universitetet og i arbeidslivet blir for stort, bør vi ta vår egen praksis opp til revisjon. Instituttet bør

- bli bedre til å bevisstgjøre studentene om arbeidslivsrelevansen av generiske ferdigheter så vel som mer fagspesifikke ferdigheter som evne til kritisk refleksjon om etiske og estetiske spørsmål eller evne til å forstå en visuell kultur i dramatisk endring;
- etablere tettere kontakt mellom studenter og relevante deler av arbeidslivet, blant annet ved et aktivt alumnusnettverk som også kan bidra til å bevisstgjøre studentene om hvordan det de lærer, kan komme til nytte utenfor universitetet;
- spørre seg hvordan arbeidslivsrelevansen i studiene kan styrkes uten at det faglige innholdet svekkes, særlig ved å vurdere arbeidsmåter, undervisnings- og prøvingsformer.

Digitalisering og åpen forskning og undervisning

En av de mest omveltende samfunnstrendene de siste tiårene har vært digitaliseringen. Den har endret måten (og tempoet) vi kommuniserer på, har gjort informasjon (og desinformasjon) og kunnskap langt lettere og raskere tilgjengelig, har gjort oss mer effektive, mer avhengig av elektronisk ekspertise og mer sårbare for teknisk svikt eller sabotasje, og har forskjøvet tyngden i informasjons- og kommunikasjonsstrømmen fra ord til bilder. Vi skriver fortsatt brev, men de sendes elektronisk. Vi deler informasjon, men i form av lenker heller enn bøker og blader på papir. Og vi tar og bruker bilder i en helt annen utstrekning enn før, både privat og pedagogisk.

IFIKK grep tidlig digitaliseringens muligheter ved å utvikle FlexPhil som et supplement og et alternativ til den fysiske exphilundervisningen. Utover dette nybrottsarbeidet – og den midlertidige overgangen til digital undervisning som var en nødvendig følge av stengingen av UiO under koronapandemien – kan det diskuteres hvor aktivt instituttet har forholdt seg til digitaliseringen, selv om enkelte ansatte er langt fremme i den teknologiske og pedagogiske utviklingen. Det er

betegnende at forlagsavtalen om den nye exphillæreboka fra 2021 har ført til at boka kun foreligger på papir, foreløpig uten muligheter til å laste ned eller bruke artiklene elektronisk. Det pedagogiske potensialet digitaliseringen gir, er langt fra uttømt. Både innenfor forskning og utdanning gir digitaliseringen muligheter som ennå ikke er utprøvd og tatt i bruk ved instituttet. Pandemien viste noen av mulighetene. Nå gjelder det å se hvilke deler av digitaliseringen som kan gi økt læring, mer effektiv forskning og bedre tilpasset publisering.

Digitaliseringen har gitt ny kraft til kravet om åpen forskning: forskning som er tilgjengelig uten ekstra kostnader for alle med nødvendig utstyr og kompetanse. Utviklingen henger sammen med at digitaliseringen har gjort det mulig å publisere og distribuere forskningsresultater til en brøkdel av kostnadene i papirpubliseringens tidsalder. Hittil har diskusjonen mye dreid seg om den såkalte Plan S, initiativet som innebærer krav om at all publisering av forskning finansiert av EU eller samarbeidende institusjoner – herunder Norges forskningsråd – skal være åpent tilgjengelig. Planen utfordrer abonnementstidsskriftenes og tidsskriftsforlagenes stilling ved å true med å vri publiseringen over mot kanaler med andre forretningsmodeller. Hittil har likevel tidsskriftene beholdt sin posisjon som dører til et videre forskningsfelleskap. I Norge og andre rike land har nasjonale publiser- og les-avtaler som gir universitetsansatte tilgang til å lese tidsskrifter uten abonnement og publisere åpne artikler uten å betale *article processing charge (APC)*, gjort det mulig å opprettholde det meste av publiseringsmønsteret uten kostnader for den enkelte forsker; institusjonene har tatt regningen fra forlagene. Neste skritt på denne veien mot åpen tilgang til forskningsresultater er den planlagte utvidelsen av Plan S-kravene til også å omfatte vitenskapelige bøker.

Kanskje ser vi begynnelsen på en omfattende endring av formene for vitenskapelig publisering. Det gir utfordringer – og muligheter – ikke bare for forlagene, men også for tidsskriftseierne (som ofte er faglige foreninger) og redaksjonene, og for universiteter og andre forskningsinstitusjoner. Endringene vil få konsekvenser for forskerne ved IFIKK – først de med finansiering fra EU eller NFR, og etter hvert for alle – og kanskje enda mer for tidsskrifter som instituttets ansatte har redaksjonelt ansvar for. I beste fall kan forskerfelleskapet, som gjør det meste av den redaksjonelle jobben, ta kontrollen tilbake fra de kommersielle forlagene som i dag som regel eier rettighetene til forskernes publikasjoner. I verste fall kan publisering av vitenskapelige arbeider komme til å avhenge av økonomien til hver enkelt forsker, slik at de beste kanalene blir forbeholdt de med de best finansierte prosjektene eller de rikeste institusjonene.

Bevegelsen for åpen forskning er ikke begrenset til publisering, men omfatter også de forutgående delene av forskningsprosessen, inkludert forskningsdata og fagfellevurdering. Hvordan dette skal forstås og operasjonaliseres – og implementeres – i humaniora, er langt fra klart. Humanistiske forskningsdata er ofte annerledes enn kvantitative data i naturvitenskap og samfunnsvitenskap. Mye befinner seg i arkiver, på biblioteker eller museer, og er i varierende grad digitalisert eller egnet for digitalisering. Digitaliseringen har uansett endret de materielle forutsetningene som tidligere begrenset åpenheten, siden store mengder også humanistiske data så vel som fagfellevurderinger (og svar på disse) kan gjøres åpent tilgjengelige uten særlig ekstra kostnader. Det betyr likevel ikke at alle sider av prosessen fram mot ferdige forskningsresultater kan åpnes uten negative følger. Hvilke konsekvenser endringen av produksjonsbetingelsene kan og bør få for forskningen i IFIKK-fagene og for instituttet, blir et sentralt spørsmål i årene fremover.

Mange av beslutningene om åpen forskning tas på nivåer langt over både den enkelte ansatte og et enkelt institutt. Men IFIKK vil måtte tenke gjennom hvordan instituttet kan bidra til at forskning blir åpent tilgjengelig uten at det svekker våre forskeres muligheter til å publisere i de kanalene som gagnar forskningen deres mest. Utgangspunktet må være todelt:

- Ytrings- og akademisk frihet gir hver enkelt forsker ansvar for plasseringen av sine publikasjoner.
- IFIKK må vurdere hvordan instituttet best kan bidra til åpen forskning uten at publiseringmulighetene til instituttets forskere svekkes ut over de begrensningene som ligger i avtaler med finansieringsinstitusjoner og forlag, og uten at bevaringsverdige deler av dagens kvalitetssikringssystem går tapt.

I forlengelsen av kravet om åpen forskning ligger et krav om åpen undervisning, forstått som et krav om at undervisningsenheter – digitale utgaver av lærebøker, digitale forelesninger, digitale

øvingsoppgaver – som i likhet med forskningen er finansiert av det offentlige og kan gjøres åpent tilgjengelige uten særlig ekstra kostnader, ikke begrenses til de som er tatt opp på et spesifikt emne, men blir et offentlig gode enhver kan benytte seg av, på samme måte som idealet om åpne fysiske forelesninger. Andre deler av undervisningen, som veiledning eller seminarer, vil ikke kunne tilgjengeliggjøres på samme vis, og vil være forbeholdt de aktuelle studentene, digitalt eller fysisk. Den enkelte lærer kan ikke selv avgjøre om undervisningen skal være åpen, men opphavsretten tilsier at gjenbruk av undervisningsopptak og utvikling av digitale undervisningsenheter forutsetter egne avtaler. Undervisningsformene ved instituttet må være bestemt av hva som gir mest læring innenfor de tilgjengelige rammene. For øvrig bør IFIKK som hovedregel følge en åpenhetslinje:

- Undervisningen skal i utgangspunktet være åpen, med mindre pedagogiske, juridiske eller ressursmessige hensyn tilsier at tilgangen bør begrenses.

Internasjonalisering og integrering

Internasjonalisering har i lengre tid vært en ambisjon ved UiO og HF. Skal universitetet oppfylle sin målsetting om å være et ledende europeisk forskningsuniversitet, må vitenskapelig ansatte være del av et internasjonalt forskerfellesskap og må kunne både konkurrere og samarbeide med fremragende utenlandske miljøer: om prosjektmidler, om vitenskapelig ansatte, om studenter. Det gir oss talenter, ressurser, impulser og inspirasjon, og en standard å måle vår forskning og undervisning opp mot. Styrken i instituttets forskning har de seneste årene ikke minst vist seg i evnen til å få midler fra EU for å realisere prosjekter. Utenlandsopphold og kontakt med innreisende utvekslingsstudenter gir våre studenter tilgang til ny kunnskap og nye perspektiver. Internasjonaliseringen gjør IFIKK bedre. Men det stiller oss også overfor nye utfordringer i form av krav og forventninger i møte med andre måter å organisere forskning og undervisning på.

Rammebetingelsene både begrenser og styrker IFIKK (og UiO for øvrig) i den internasjonale konkurransen. Beliggenheten i periferien av Europa er en hemsko som for de fleste ikke fullt ut oppveies av naturopplevelsene Oslo kan by på. Den forholdsvis flate norske lønnsstrukturen og det høye kostnadsnivået gjør det umulig å matche reallønnsnivået som en del utenlandske institusjoner kan tilby internasjonalt ledende akademikere. Boligprisene er skremmende. Til gjengjeld er forholdsvis mye av arbeidstiden for vitenskapelig ansatte ved UiO avsatt til forskning: Forutsatt at forskningstiden skjerms etter forutsetningene ved riktig bruk av arbeidsregnskap og undervisningsplanlegging, er dette et konkurransefortrinn. Sterke og dynamiske fagmiljøer med stort rom for å forfølge egne ideer kan også bidra til at IFIKK blir en attraktiv arbeidsplass for ambisiøse forskere; det samme kan den særnorske ordningen med professoroppykk. Den flate lønnsstrukturen gjør dessuten at akademikere i begynnelsen av karrieren, og særlig ansatte i rekrutteringsstillinger, kan få bedre økonomiske vilkår i Norge enn de fleste andre steder. Den omfattende velferdsstaten med romslige ordninger for barnefamilier trekker i samme retning. Lønnsnivået har ikke hindret instituttet i å tiltrekke seg internasjonalt ledende akademikere, men det er alltid en fare for at toppforskerne får mer attraktive tilbud utenlands. Å forsøke å eliminere den risikoen vil ødelegge både lønnsprofilen og økonomien ved IFIKK. Instituttet må derfor balansere to hensyn:

- legge forholdene til rette for forskere i verdensklassen, også ved en differensiert lønnspolitikk;
- bevare et økonomisk forsvarlig lønnsnivå og en lønnsstruktur som ikke bryter med egalitære norske verdier.

Det norske språket utgjør en egen barriere mot internasjonalisering. Innføringsemnene undervises i all hovedsak på norsk, ut fra en tanke om at begynnerstudenter flest møter utfordringer nok på UiO om de ikke også skal møtes med et fremmed undervisningsspråk. HF har nylig presisert [praktiseringen av språkkravet](#) slik at fast ansatte uten skandinavisk morsmål skal lære seg norsk i løpet av tre år, for at de både skal kunne undervise på alle nivåer og ta del i styre og stell. Å beherske et skandinavisk språk er en forutsetning for vellykket integrering på instituttet og i det norske samfunnet for øvrig. IFIKK bør holde fast ved den linjen som er etablert:

- Emner på 1000-nivået skal være norskspråklige.
- Alle fast ansatte må kunne undervise på norsk (eller svensk eller dansk) innen tre år etter tilsetting.

Insisteringen på at begynnerundervisningen og offisiell kommunikasjon på IFIKK skal være på norsk, skaper ekstra utfordringer for integreringen og inkluderingen av midlertidig ansatte uten skandinavisk morsmål. De færreste ansatte i rekrutteringsstillinger (stipendiater og postdoker) har tid og anledning til å lære seg norsk i ansettelsesperioden, og vil dermed ikke kunne bli fullt integrert i staben. Dette dilemmaet må vi nok leve med, men det betyr ikke at vi ikke skal gjøre det vi kan for å bedre integreringen av utenlandske midlertidig ansatte. Dette er en oppgave så vel for instituttledelsen som for fagmiljøene og prosjektene de ansatte hører til.

Tverrfaglighet og samarbeid

En annen ambisjon både ved UiO og i forskningsverdenen ellers er tverrfaglighet: samarbeid om forskningsprosjekter (og undervisning) på tvers av faggrensene. Utgangspunktet er en overbevisning om at mange spørsmål ikke kan besvares tilfredsstillende innenfor bare ett fag. Selv om de fleste faggrenser er forunderlig stabile over tid, er fagene sosialt konstruerte og porøse i kantene. I alle IFIKKs fag er det forskere som like gjerne kunne vært ansatt på andre fag og andre institutter. I flere miljøer er tverrfagligheten betydelig.

Den tverrfaglige samarbeidsviljen ved IFIKK kommer til syne blant annet i filosofisøknadene fra 2020 om SFF til forskning på lykke (med psykologi) og demokrati (med statsvitenskap); søknadene fra de samme miljøene om store tverrfaglige fellesløftprosjekter; forskjellige samarbeidskonstellasjoner mellom filosofer og [UiO: Livsvitenskap](#); og ikke minst deltakelsen i HFs store tverrfaglige satsinger, både Centre for Philosophy and the Sciences med IFIKK som vertsinstittutt, [Oslo School of Environmental Humanities](#) (IKOS mfl) og [Screen Cultures](#) (IMK mfl). Den forestående endringen av UiO:Norden til UiO:Demokrati vil gi instituttets forskere en ny arena for tverrfaglige prosjekter. En egen form for tverrfaglighet utenfor UiO er det utbredte samarbeidet med institusjoner i museumssektoren om kuratering, forskning og doktorgrader i kunsthistorie.

I likhet med internasjonalisering handler tverrfaglighet mye om å være utadvendt heller enn innadvendt. Siden flere av fagområdene ved IFIKK nærmest er tverrfaglige av natur, bør instituttet kunne ha mye å hente på den tverrfaglige trenden. Tverrfaglighet gir samarbeidsflater og tilfang på andre perspektiver enn de faginterne. Det kan også gi tilgang til nye forskningsmidler – og studenter som vil krysse faggrensene, som bachelorprogrammet Filosofi, økonomi og politikk eller masterprogrammet i [Europeisk kultur \(EKUL\)](#). I likhet med internasjonalisering har imidlertid også tverrfaglighet kostnader, ikke minst når ulike systemer og praksiser møtes og skal samordnes. Det er nesten alltid enklest å få ting til innenfor eget institutt eller fakultet.

Tverrfaglig samarbeid trenger ikke nødvendigvis krysse fakultets- eller instituttgrensene; også internt på IFIKK kan det være ideer og perspektiver å hente gjennom tverrfaglighet. Trolig er det et uutnyttet tverrfaglig potensiale på instituttet, ikke minst i antikken der klassisk, idéhistorie og filosofi samarbeider mindre enn forventet innenfor så vel forskning som undervisning. Det kan være både faglige og organisatoriske grunner til det begrensede samarbeidet, men det er likevel grunn til å undersøke om det er gevinster å hente ved å styrke samarbeidsflatene innad på IFIKK, og å spørre hva som skal til for å gjøre slikt samarbeid enklere og mer fristende. Instituttet bør

- øke deltakelsen i tverrfaglige prosjekter med samarbeidspartnere utenfor IFIKK, og
- undersøke mulighetene for økt samarbeid over faggrensene på IFIKK, særlig i antikken.

Mangfold og likestilling

Perspektivrikdom er et gode i forskningen, og om ikke en forutsetning så i hvert fall en fordel for akademisk kritikk. Selv om det ikke er noen nødvendig sammenheng mellom forskeres bakgrunn eller egenskaper og deres synspunkter, vil perspektivene gjerne preges av hvor man kommer fra og hvem eller hva man er. Derfor er mangfold – sosialt, geografisk, etnisk, politisk/ideologisk, religiøst, aldersmessig, kjønnsmessig – et gode for fagene. Å la ønsket om en mangfoldig stab styre ansettelsesprosesser vil innebære diskriminering. Siden det er solid belegg for at vi har en tendens til å ansette personer som likner oss selv, bør instituttet likevel så langt det er mulig innenfor lovlighetens grenser, etterstrebe å motvirke homologitilbøyeligheten ved aktivt å se etter

kandidater med annen bakgrunn eller egenskaper enn de som dominerer i staben, og ved å være bevisst faren for skjult diskriminering i utvelgelsen av nye medarbeidere.

På ett område åpner loven for å ta hensyn til bakgrunnsvariabler ved ansettelse: ved å foretrekke kvinner fremfor menn (eller i noen tilfeller omvendt) der søkere ellers står omtrent likt. Dette er særlig viktig på svært mannsdominerte fagområder. Filosofi, særlig exphil, har tidligere vært et slikt område. I og med at exphilundervisningen nå er et ansvar for hele filosofifaggruppen, der det de siste årene er blitt ansatt flere kvinner, er mannsdominansen ikke lenger like utpreget, selv om det er et stykke igjen til kjønnsbalanse.

Geografisk og aldersmessig er staben ved IFIKK i en forstand forholdsvis mangfoldig, om enn med betydelig variasjon mellom fagområdene. Fellestrekk er middelaldrende dominans og få innslag utenfor Europa og Nord-Amerika blant fast vitenskapelig ansatte. Sosial bakgrunn, politisk/ideologisk tilhørighet og religiøs overbevisning kartlegges ikke, men preget av hvit, vestlig middelklasse er åpenbart. Instituttet bør som nevnt bestrebe seg på å være åpent for – og kanskje aktivt strekke seg ut mot – søkere med annen bakgrunn enn den dominerende. Vi bør dessuten være åpne for – men selvsagt ikke ukritiske til – andre faglige perspektiver og tilnærminger enn de som mest naturlig følger av stabens sammensetning. Pensumlister bør ikke settes sammen ut fra krav om representativitet fra ulike grupper. Et selvkritisk blikk kan likevel være nyttig:

- Faggruppene bør oppfordres til å gå gjennom særlig sine innføringsemner, og spørre seg om utvalget av forfattere og tekster i tilstrekkelig grad inkluderer også andre enn de som spiller medarbeidernes bakgrunn.

Etter- og videreutdanning

IFIKK har noen av UiOs mest ettertraktede årsheter: i filosofi og i kunsthistorie og visuelle studier. Emner i antikkens kultur er blant de mest populære på hele fakultetet, og tiltrekker seg særlig mange studenter som melder seg til undervisning i enkeltemner. Det samme gjelder noen av emnene i idé- og kunsthistorie. Samtidig er frafallet stort både på bachelorprogrammene, årshetene og spesielt blant enkeltemnestudentene.

Den store studentinteressen og den lave gjennomføringen viser at disse studietilbudene svarer på en etterspørsel i det norske samfunnet, men at tilpasningen mellom denne etterspørselen og det tilbudet som gis på UiO i form av emner beregnet for normalstudenter, ikke er optimal. En god del studenter er ikke ute etter en grad eller studiepoeng. De ønsker ikke å ta eksamen, men vil følge forelesninger i klassisk og andre dannelsesemner eller populærkulturemner. HFs finansieringsmodell, der utdanningsuttellingen avhenger helt av studiepoeng, gjør at denne type undervisning lett kan bli et tapsprosjekt for instituttet: Vi bruker lærer- og administrative ressurser uten å få tilbake inntekter som dekker ressursbruken.

Utfordringen – og det som må være instituttets ambisjon – er å finne en måte der folk som ønsker å følge forelesninger og få faglig inspirasjon i IFIKK-fag uten å ta eksamen, gis et undervisningstilbud som det åpenbart er behov for, samtidig som instituttet får noe igjen for ressursbruken. Mange av de aktuelle studentene er voksne personer som ikke er under vanlig utdanning. Som sådan burde de være aktuelle for etterutdanning (studier som ikke fører fram til eksamen, ikke gir studiepoeng, og er beregnet som påfyll snarere enn som kompetansebygging fram mot en grad) eller en type offentlige forelesninger heller enn regulære studier.

Så lenge det vanlige studietilbudet er tilnærmet gratis og åpent for alle, er det vanskelig å etablere konkurransedyktige etterutdanningstilbud eller liknende som krever betaling av deltakerne. HF har hittil ikke funnet en egnet måte å møte etterutdanningsbehovet (eller kanskje etterdannelsesbehovet) på. Etterspørselen etter dannelsesemner synes å være særlig stor ved IFIKK. Instituttet bør derfor

- i samråd med fakultetet og andre institutter med liknende utfordringer utrede mulige modeller for etterutdanning innenfor områder som ikke er direkte yrkesrettet, og
- undersøke om den store interessen for dannelsesemner kan møtes på andre måter enn gjennom det regulære studietilbudet.